

Podzielność i pierwsze dowody

W każdym arkuszu podstawowym jest zadanie „Wykaż, że... jest podzielna przez...” za 2–3 punkty, i co roku rozwiązuje je mniej niż połowa zdających. Nie dlatego, że jest trudne, tylko dlatego, że trzeba znać szablon dowodu i wiedzieć, kiedy dowód się kończy. Tej lekcji wystarczą wzory skróconego mnożenia i wyłączanie przed nawias.

CZAS

ok. 35 min
czytania + ok. 1 h
zadań

ZADANIA

8 zadań w treści,
próbka treningu
rachunkowego, 5
zadań w stylu
maturalnym;
pełny trening na
osobnej stronie

WYMAGANIA

podstawa
programowa,
zakres
podstawowy: I.2
(dowody
podzielności i
reszt); klasyczne
dowody
niewymierności i
nieskończoności
zbioru liczb
pierwszych

W TEJ LEKCJI

- 0 Przykład to nie dowód
- 1 Zapis ogólny liczb
- 2 Szablon dowodu podzielności
- 3 Trzy klasyczne dowody
- 4 Trening rachunkowy
- 5 Na maturze
- 6 Najczęstsze błędy
- 7 Sprawdź się
- 8 Karta wzorów i co dalej

Przykład to nie dowód

Wyrażenie $n^2 + n + 41$ daje liczbę pierwszą dla $n = 0, 1, 2, \dots, 39$. Czterdzieści sprawdzeń z rzędu – a mimo to dla $n = 40$ wychodzi $40^2 + 40 + 41 = 41^2$, czyli liczba złożona. Dlatego w zadaniu „wykaż” sprawdzenie na przykładach daje **0 punktów**: przykład pokazuje, że coś działa w jednym przypadku, a dowód musi działać dla każdej liczby z treści.

Na szczęście matura nie wymaga pomysłowości. Prawie wszystkie zadania o podzielności rozwiązuje jeden szablon: zapisz liczby w postaci ogólnej, przekształć wyrażenie do postaci „dzielnik razy liczba całkowita” i napisz wniosek.

Zapis ogólny liczb

🔑 PODZIELNOŚĆ I RESZTY

Liczba całkowita a jest podzielna przez $d \neq 0$, gdy $a = d \cdot k$ dla pewnej liczby całkowitej k .

Liczba parzysta: $2k$; nieparzysta: $2k + 1$. Liczba dająca resztę r z dzielenia przez d : $dk + r$, gdzie $0 \leq r < d$.

Z dwóch kolejnych liczb całkowitych $n, n + 1$ jedna jest parzysta, więc $n(n + 1)$ jest parzyste. Z trzech kolejnych jedna dzieli się przez 3, więc $n(n + 1)(n + 2)$ dzieli się przez 6.

Gdy w zadaniu są dwie różne liczby, użyj **dwóch różnych liter**: $a = 5k + 1$, $b = 5l + 4$.

🔗 ZADANIA · CZĘŚĆ 1

3 zadania · ok. 6 min

- 1 Zapisz w postaci ogólnej: liczbę dającą resztę 3 z dzielenia przez 7 oraz sumę dwóch kolejnych liczb nieparzystych.
- 2 Rozłóż na czynniki: $n^2 + n$, $n^3 - n$, $7n^2 + 14n$.
- 3 Liczba a daje resztę 2, a liczba b resztę 3 z dzielenia przez 5. Jaką resztę z dzielenia przez 5 daje $a + b$, a jaką ab ?

▢▢▢ podstawowe   ▢▢▢ średnie   ▢▢▢ trudniejsze

SZABLON

1. **Zapis:** liczby z treści w postaci ogólnej (parzysta, nieparzysta, reszta...).
2. **Przekształcenie:** doprowadź wyrażenie do postaci $d \cdot W$, gdzie d to dzielnik z treści.
3. **Uzasadnienie:** napisz, że W jest liczbą całkowitą (bo k, l są całkowite), a gdy trzeba, dlaczego jest parzyste.
4. **Wniosek:** „zatem liczba ... jest podzielna przez d ”, co kończy dowód.

W zasadach oceniania punkt za całość jest dopiero wtedy, gdy jest postać $d \cdot W$ razem z uzasadnieniem, że W jest całkowite.

Przykład 2.1

Suma potęg

Wykaż, że liczba $3^{20} + 3^{21} + 3^{22}$ jest podzielna przez 13.

- 1 Wyłącz najmniejszą potęgę: $3^{20} + 3^{21} + 3^{22} = 3^{20}(1 + 3 + 9) = 13 \cdot 3^{20}$.
- 2 3^{20} jest liczbą całkowitą.

Wniosek: liczba jest postaci $13 \cdot k$ z całkowitym $k = 3^{20}$, więc jest podzielna przez 13.

Przykład 2.2

Iloczyn z liczbą parzystą

Wykaż, że dla każdej liczby całkowitej n liczba $5n^2 + 15n$ jest podzielna przez 10.

- 1 $5n^2 + 15n = 5n(n + 3)$.
- 2 Liczby n i $n + 3$ różnią się o liczbę nieparzystą, więc mają różną parzystość: jedna z nich jest parzysta. Zatem $n(n + 3) = 2m$ dla pewnego całkowitego m .
- 3 $5n(n + 3) = 5 \cdot 2m = 10m$.

Wniosek: liczba $5n^2 + 15n$ jest podzielna przez 10.

Przykład 2.3

Liczba nieparzysta

Wykaż, że dla każdej nieparzystej liczby całkowitej n liczba $n^2 + 4n + 7$ jest podzielna przez 4.

- 1 $n = 2k + 1$, k całkowite.
- 2 $(2k + 1)^2 + 4(2k + 1) + 7 = 4k^2 + 4k + 1 + 8k + 4 + 7 = 4k^2 + 12k + 12$.
- 3 $= 4(k^2 + 3k + 3)$, a $k^2 + 3k + 3$ jest całkowite.

Wniosek: liczba jest podzielna przez 4.

Przykład 2.4

Reszty z dzielenia (zadanie za 3 punkty)

Liczba całkowita a daje resztę 2, a liczba całkowita b resztę 5 z dzielenia przez 7. Wykaż, że $a^2 - b^2$ jest podzielna przez 7.

- 1 $a = 7k + 2$, $b = 7l + 5$ (k, l całkowite, różne litery!).
- 2 $a^2 - b^2 = (a - b)(a + b)$, a $a + b = 7k + 7l + 7 = 7(k + l + 1)$.
- 3 $a^2 - b^2 = 7(a - b)(k + l + 1)$, gdzie $(a - b)(k + l + 1)$ jest całkowite.

Wniosek: $a^2 - b^2$ jest podzielna przez 7.

Punktacja w takim zadaniu: 1 pkt za zapis a albo b , 2 pkt za oba zapisy i rozwinięcie, 3 pkt za pełny dowód. Ta sama litera w obu zapisach ($a = 7k + 2$, $b = 7k + 5$) to założenie, że $b - a = 3$, i za całe zadanie daje tylko 1 punkt.

ZADANIA · CZĘŚĆ 2

3 zadania · ok. 15 min

- 1 Wykaż, że liczba $5^{12} + 5^{13}$ jest podzielna przez 30.

- 2 Wykaż, że dla każdej liczby całkowitej n liczba $n^3 - n$ jest podzielna przez 6.

- 3 Wykaż, że różnica kwadratów dwóch kolejnych liczb nieparzystych jest podzielna przez 8.

3 Trzy klasyczne dowody

Te dowody nie są szablonowe, ale warto je znać, bo pokazują metodę „nie wprost”: zakładamy, że teza jest fałszywa, i dochodzimy do sprzeczności.

Przykład 3.1

Liczba

$$\sqrt{2}$$

jest niewymierna

Wykaż, że $\sqrt{2}$ nie jest liczbą wymierną.

- 1 Załóżmy, że $\sqrt{2} = \frac{p}{q}$, gdzie p, q są całkowite, $q \neq 0$, a ułamka nie da się skrócić.
- 2 Wtedy $p^2 = 2q^2$, więc p^2 jest parzyste, a zatem p jest parzyste: $p = 2m$.
- 3 $4m^2 = 2q^2$, czyli $q^2 = 2m^2$: także q jest parzyste.

Sprzeczność: p i q są parzyste, więc ułamek $\frac{p}{q}$ dało się skrócić przez 2. Zatem $\sqrt{2}$ nie jest wymierna.

Przykład 3.2

Liczba

$$\log_2 5$$

jest niewymierna

Wykaż, że $\log_2 5$ nie jest liczbą wymierną.

- 1 $\log_2 5 > 0$. Załóżmy, że $\log_2 5 = \frac{p}{q}$ z dodatnimi całkowitymi p, q .
- 2 Wtedy $2^{\frac{p}{q}} = 5$, czyli $2^p = 5^q$.

Sprzeczność: 2^p jest parzyste, a 5^q nieparzyste. Zatem $\log_2 5$ jest niewymierny.

Przykład 3.3

Liczb pierwszych jest nieskończenie wiele

Wykaż, że nie istnieje największa liczba pierwsza.

- 1 Załóżmy, że wszystkie liczby pierwsze to $p_1, p_2, \dots, p_k$.
- 2 Liczba $N = p_1 p_2 \cdots p_k + 1$ przy dzieleniu przez każdą z nich daje resztę 1.
- 3 Ale każda liczba większa od 1 ma dzielnik pierwszy, więc N ma dzielnik pierwszy spoza listy.

Sprzeczność: lista nie zawierała wszystkich liczb pierwszych.

ZADANIA · CZĘŚĆ 3

2 zadania · ok. 10 min

- 1 Wykaż, że $\log_3 2$ jest liczbą niewymierną.

■ ■ ■

- 2 Wykaż, że $\sqrt{3}$ jest liczbą niewymierną.

■ ■ ■

■ ■ ■ podstawowe   ■ ■ ■ średnie   ■ ■ ■ trudniejsze

4 Trening rachunkowy

Próbka treningu rachunkowego. Pełny trening ma 32 przykładów i zadań, z odpowiedziami i w wersji do druku.

POZIOM A · WYŁĄCZANIE I ROZKŁAD

ZESTAWY A

- 1 Zapisz jako iloczyn liczby całkowitej i potęgi (wyłącz najmniejszą potęgę).

■ ■ ■

a) $2^{10} + 2^{11}$

b) $4^6 + 2^{11}$

... pozostałe przykłady na stronie treningu

2 Rozłóż na czynniki.

a) $6n^2 - 6n$

b) $n^3 - n$

... pozostałe przykłady na stronie treningu

▣▣▣ podstawowe   ▣▣▣ średnie   ▣▣▣ trudniejsze

POZIOM B · ZAPIS OGÓLNY I RESZTY

ZESTAWY B

1 Podstaw $n = 2k + 1$ i zapisz wyrażenie w postaci $d \cdot W$ z największym możliwym d niezależnym od k .

a) $n^2 - 1$

b) $3n^2 + 1$

... pozostałe przykłady na stronie treningu

2 Jaką resztę z dzielenia przez podany dzielnik daje wyrażenie?

a) $a + b$, gdy a daje resztę 3,   b) $a - b$, gdy a daje resztę 1,
a b resztę 4 z dzielenia   a b resztę 5 z dzielenia
przez 5   przez 6

... pozostałe przykłady na stronie treningu

▣▣▣ podstawowe   ▣▣▣ średnie   ▣▣▣ trudniejsze

POZIOM C · KLUCZOWY KROK DOWODU

ZESTAWY C

1 Podaj kluczowe przekształcenie, które dowodzi podzielności.

a) $2^{50} + 2^{52}$ przez 5

b) $n^2 + n$ przez 2

... pozostałe przykłady na stronie treningu

▣▣▣ podstawowe   ▣▣▣ średnie   ▣▣▣ trudniejsze

Pełny trening (32 przykładów i zadań) →

W każdym arkuszu podstawowym z lat 2025–2026 było zadanie „Wykaż”, zwykle za 2 punkty: suma potęg (wylącz wspólny czynnik), wyrażenie od n z iloczynem dwóch liczb o różnej parzystości, liczba nieparzysta zapisana jako $2k + 1$, rzadziej reszty z dzielenia za 3 punkty. Łatwość w majowych sesjach: 32% (2025) i 41% (2026). Według sprawozdania CKE punkty traci się na źle rozwiniętych wzorach skróconego mnożenia, błędach przy wylączaniu przed nawias, sprawdzaniu tezy na przykładach i braku wniosku na końcu. Poniższe zadania są nasze, w stylu arkusza.

ZADANIA W STYLU MATURALNYM

5 zadań · 10 pkt · ok. 25 min

- 1 (0–1 pkt) Dana jest liczba $N = 2^{15} \cdot 3^{10}$. Oceń prawdziwość stwierdzeń. Wybierz P, jeśli stwierdzenie jest prawdziwe, albo F, jeśli jest fałszywe.
  1. Liczba N jest podzielna przez 36. P / F
  2. Liczba N jest kwadratem liczby całkowitej. P / F
- 2 (0–2 pkt) Wykaż, że liczba $2^{30} + 4^{14} + 8^9$ jest podzielna przez 11.
- 3 (0–2 pkt) Wykaż, że dla każdej liczby całkowitej n liczba $3n^2 + 9n$ jest podzielna przez 6.
- 4 (0–2 pkt) Wykaż, że dla każdej nieparzystej liczby całkowitej n liczba $n^2 + 7$ jest podzielna przez 8.
- 5 (0–3 pkt) Liczba całkowita a daje resztę 3, a liczba całkowita b resztę 1 z dzielenia przez 4. Wykaż, że liczba $a^2 - b^2$ jest podzielna przez 8.

 podstawowe   średnie   trudniejsze

× „Sprawdziłem dla $n = 1, 2, 3$.”

To nie jest dowód: 0 punktów. Dowód musi działać dla każdej liczby z treści.

× „ $a = 5k + 1, b = 5k + 4$.”

Ta sama litera oznacza, że $b = a + 3$, czyli szczególny przypadek. Dla dwóch liczb potrzebne są dwie litery.

× „Mam $4(k^2 + k + 2)$, więc liczba dzieli się przez 8.”

Z tej postaci wynika tylko podzielność przez 4. Do 8 brakuje argumentu, że nawias jest parzysty.

× „Doszedłem do $7n(n + 3)$ i koniec.”

Trzeba napisać wniosek i uzasadnienie: dlaczego to jest podzielne przez dzielnik z treści.

× „ $(2k + 1)^2 = 4k^2 + 1$.”

Wzór skróconego mnożenia: $(2k + 1)^2 = 4k^2 + 4k + 1$. To najczęstszy błąd rachunkowy w tych zadaniach.

7 Sprawdź się

Odpowiedz w myślach, zanim rozwiniesz odpowiedź.

1 Jak zapisać liczbę dającą resztę 2 z dzielenia przez 3?

$3k + 2$, k całkowite.

2 Dlaczego $n(n + 1)$ jest zawsze parzyste?

Z dwóch kolejnych liczb całkowitych jedna jest parzysta.

3 Co musi się znaleźć na końcu dowodu podzielności?

Postać $d \cdot W$, informacja, że W jest całkowite, i wniosek.

4 Jak dowieść, że $3^{10} + 3^{11}$ dzieli się przez 4?

$3^{10}(1 + 3) = 4 \cdot 3^{10}$.

5 Na czym polega dowód nie wprost?

Zakładamy, że teza jest fałszywa, i dochodzimy do sprzeczności.

ZAPIS OGÓLNY

parzysta $2k$, nieparzysta $2k + 1$, reszta r :
 $dk + r$

dwie liczby: dwie litery (k, l)

$n(n + 1)$ parzyste; $n(n + 1)(n + 2)$
 podzielne przez 6

SZABLON DOWODU

zapis $\rightarrow$ przekształcenie do $d \cdot W \rightarrow W$
 całkowite $\rightarrow$ wniosek

$$a^2 - b^2 = (a - b)(a + b)$$

suma potęg: wyłącz najmniejszą potęgę

Wzory skróconego mnożenia są w broszurze CKE „Wybrane wzory matematyczne”. Szablonu dowodu ani zapisu reszt broszura nie zawiera: to trzeba wyćwiczyć.

Dalej: wzory skróconego mnożenia i wyrażenia wymierne (lekcja 2.1 Wzory skróconego mnożenia i wyrażenia wymierne), bez których dowody podzielności się nie obejdą.

Odpowiedzi

Zadania • część 1

1. $7k + 3$
2. $(2k + 1) + (2k + 3) = 4k + 4 = 4(k + 1)$: zawsze podzielna przez 4.
1. $n^2 + n = n(n + 1)$
2. $n^3 - n = n(n^2 - 1) = (n - 1)n(n + 1)$
3. $7n^2 + 14n = 7n(n + 2)$.
1. $a + b = 5(k + l) + 5 = 5(k + l + 1)$: reszta 0.
2. $ab = (5k + 2)(5l + 3) = 25kl + 15k + 10l + 6 = 5(5kl + 3k + 2l + 1) + 1$: reszta 1.

Zadania • część 2

1. $5^{12}(1 + 5) = 6 \cdot 5^{12} = 30 \cdot 5^{11}$.
2. 5^{11} jest całkowite, więc liczba jest podzielna przez 30.
1. $n^3 - n = (n - 1)n(n + 1)$: iloczyn trzech kolejnych liczb całkowitych.
2. Jedna z nich jest parzysta i jedna podzielna przez 3, więc iloczyn dzieli się przez $2 \cdot 3 = 6$.
1. Liczby $2k + 1$ i $2k + 3$.
2. $(2k + 3)^2 - (2k + 1)^2 = (2k + 3 - 2k - 1)(2k + 3 + 2k + 1) = 2(4k + 4) = 8(k + 1)$.
3. $k + 1$ jest całkowite, więc różnica dzieli się przez 8.

Zadania • część 3

1. $\log_3 2 > 0$; gdyby $\log_3 2 = \frac{p}{q}$ z dodatnimi całkowitymi p, q , to $3^p = 2^q$.
2. Lewa strona jest nieparzysta, prawa parzysta: sprzeczność.
1. $\sqrt{3} = \frac{p}{q}$ (nieskracalny) daje $p^2 = 3q^2$, więc $3 \mid p, p = 3m$.
2. $9m^2 = 3q^2$, czyli $q^2 = 3m^2$, więc $3 \mid q$.
3. Sprzeczność z nieskracalnością.

Zestawy A

- a) $3 \cdot 2^{10}$ b) $3 \cdot 2^{11}$
- a) $6n(n - 1)$ b) $(n - 1)n(n + 1)$

Zestawy B

- a) $4k(k + 1)$, czyli $8 \cdot \frac{k(k+1)}{2}$: podzielne przez 8 b) $4(3k^2 + 3k + 1)$
- a) 2 b) 2

Zestawy C

- a) $2^{50}(1 + 4) = 5 \cdot 2^{50}$ b) $n(n + 1)$: iloczyn kolejnych liczb

Zadania w stylu maturalnym

1. PF.

1. $36 = 2^2 \cdot 3^2$, a N zawiera 2^{15} i 3^{10} .
2. Kwadrat liczby całkowitej ma w rozkładzie same parzyste wykładniki, a 15 jest nieparzyste.
2. 1. **Wspólna podstawa.** $2^{30} + 2^{28} + 2^{27}$.
 2. **Wylączenie czynnika.** $2^{27}(2^3 + 2 + 1) = 11 \cdot 2^{27}$.
 3. **Wniosek.** 2^{27} jest liczbą całkowitą, więc liczba jest podzielna przez 11.
1 pkt za zapisanie wszystkich składników jako potęg 2 (albo za wylączenie wspólnego czynnika). **2 pkt** za postać $11 \cdot 2^{27}$ z wnioskiem.
3. 1. **Rozkład.** $3n^2 + 9n = 3n(n + 3)$.
 2. **Parzystość.** n i $n + 3$ mają różną parzystość, więc $n(n + 3) = 2m$ dla całkowitego m .
 3. **Wniosek.** $3n(n + 3) = 6m$: liczba jest podzielna przez 6.
1 pkt za zapis $3n(n + 3)$. **2 pkt** za uzasadnienie, że $n(n + 3)$ jest parzyste, i wniosek.

Uwagi: sprawdzenie dla kilku n to 0 pkt. Zapis „ $3n(n + 3) = 0$ ” nie jest uzasadnieniem podzielności.

4. 1. **Zapis.** $n = 2k + 1$, k całkowite.
 2. **Przekształcenie.**

$$(2k + 1)^2 + 7 = 4k^2 + 4k + 8 = 4(k(k + 1) + 2).$$

3. **Parzystość.** $k(k + 1)$ jest parzyste, więc $k(k + 1) + 2 = 2m$.
4. **Wniosek.** $n^2 + 7 = 8m$.

1 pkt za zapis $n = 2k + 1$ i postać $4k^2 + 4k + 8$ (albo $4(k^2 + k + 2)$). **2 pkt** za uzasadnienie podzielności przez 8.

Uwaga: postać $4(k^2 + k + 2)$ dowodzi tylko podzielności przez 4; bez argumentu o parzystości $k(k + 1)$ jest 1 pkt.

5. 1. **Zapis.** $a = 4k + 3$, $b = 4l + 1$, gdzie k, l całkowite.
 2. **Rozkład.** $a^2 - b^2 = (a - b)(a + b)$, gdzie $a - b = 4(k - l) + 2 = 2(2(k - l) + 1)$ i $a + b = 4(k + l + 1)$.
 3. **Wniosek.**

$$a^2 - b^2 = 8(2(k - l) + 1)(k + l + 1),$$

a nawias jest liczbą całkowitą.

1 pkt za zapis $a = 4k + 3$ ALBO $b = 4l + 1$. **2 pkt** za oba zapisy i rozkład $a^2 - b^2$ (albo rozwinięcie kwadratów). **3 pkt** za pełny dowód.

Uwaga: ta sama litera w obu zapisach ($a = 4k + 3$, $b = 4k + 1$): **1 pkt** za całe zadanie.

Matura z matematyki · Lekcja 1.5: Podzielność i pierwsze dowody · Na podstawie: Informator o egzaminie maturalnym z matematyki, poziom podstawowy, od roku szkolnego 2024/2025 (CKE); typy zadań, punktacja i błędy według arkuszy, zasad oceniania i sprawozdań CKE z lat 2025–2026. Zadania są autorskie. Wszystkie liczby sprawdzone (tools/verify/mt1_5.py).